

İnşaat Sektöründe Suriyeli ve Afgan Emeginin Güvencesiz ve Kurlsız Hâli: Manisa İli Örneği*

Ramazan TEMEL**

Hakan TOPATEŞ***

ÖZ

Küreselleşme, neo-liberal politikalar ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak üretim biçimlerindeki değişimler toplumlarda büyük ekonomi-politik dönüşümler oluşturmuştur. Bu bağlamda esneklik, sosyal güvencesizlik, kötü çalışma koşulları, işçi sağlığı ve iş güvenliğinden yoksunluk gibi çalışma yaşamındaki sosyal problemler sektörler bazında ele alındığında inşaat sektörü belirgin olarak ön plana çıkmaktadır. İnşaat sektörü, ekonomi içerisinde üretim alanlarını etkilemesi, ekonomik ve sosyal kalkınma ve nüfusun önemli bir kısmına istihdam alanı yaratması açısından da önemli bir paya sahiptir. Bununla birlikte, inşaat sektöründeki çalışma ilişkileri, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerine uyulmaması nedeniyle; iş kazaları ve meslek hastalıklarının yoğun olarak yaşandığı, geçici, sigortasız, enformel, kısa süreli işlerin, güvencesizliğin ve kurlsızlığın yoğun olduğu bir iş koludur.

İnşaat sektörünün işsizlik ve yoksulluk boyutunun yanı sıra, Türkiye’de her yıl binlerce inşaat sektörü çalışanı, meslek hastalığı nedeniyle iş göremez hale gelmekte, iş kazaları sonucu ölmekte, yaralanmakta veya hastalanmaktadır. Bu çalışmada da Manisa ili inşaat sektöründe iş güvencesi/güvencesizliği, kayıt dışı istihdam, işçi sağlığı ve iş güvenliği bağlamında işçilere ve işverenlere yönelik nitel bir araştırma yapılmıştır. Manisa kentinde ikamet eden ve inşaat sektöründe çalışan on beş Suriyeli ve Afgan işçi ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda inşaat sektöründeki göçmen emeğine dair; enformel ekonominin, düşük ücretlerin, uzun çalışma sürelerinin, sıfır süreli iş sözleşmelerinin, iş kazaları ve meslek hastalıklarının, işçi sağlığı ve iş güvenliği yetersizliklerinin ve tabakalı işgücü piyasaları gibi güvencesiz çalışma koşullarının varlığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnşaat Sektörü, Güvencesizlik, Kurlsız Çalışma, Manisa.

JEL Sınıflandırması: J010, J610, J700

The Irregularity and Insecurity Situation of Syrian and Afghan Labor in the Construction Sector: The Case of Manisa Province

ABSTRACT

Changes in the mode of production due to globalization, neo-liberal policies, and technological developments have created major economic-political transformations in societies. Within this framework, when social problems in working life, such as flexibility, social insecurity, poor working conditions, and lack of occupational health and safety, are considered based on sectors, the construction sector comes to the forefront. The construction sector also has an essential role in affecting production areas in the economy, economic and social development, and creating

* Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2022 yılında başarıyla savunulan “İnşaat Sektöründe Emek Süreci: Manisa İli Örneği” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, ramazan.temel@cbu.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0001-8003-6799

*** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, hakantopates@gmail.com, ORCID Bilgisi: 0000-0002-1344-6509

(Makale Gönderim Tarihi: 03.04.2023 / Yayına Kabul Tarihi: 26.05.2023)

Doi Number: .10.18657/yonveek.1276241

Makale Türü: Araştırma Makalesi

employment for a significant part of the population. However, due to non-compliance with labor relations, occupational health, and safety measures, the construction sector is a business line where work accidents and occupational diseases are experienced intensely, temporary, uninsured, informal, short-term jobs, insecurity, and irregularity.

In addition to the unemployment and poverty dimensions of the construction sector, every year, thousands of workers in Turkey become incapable of work due to occupational diseases, die, get injured, or get sick due to work accidents. This study conducted qualitative research for workers and employers regarding job security/insecurity, unregistered employment, and occupational health in the construction sector in Manisa province. Semi-structured interviews were conducted with fifteen Syrian and Afghan workers residing in Manisa and working in the construction industry. As a result of the research regarding migrant labor in the construction sector, informal economy, low wages, long working hours, zero-hours contracts, work accidents, occupational diseases, occupational health and safety inadequacies, and precarious working conditions such as stratified labor markets have been identified.

Key Words: Construction Industry, Insecurity, Unlawful Working, Manisa.

JEL Classification: J010, J610, J700

GİRİŞ

Emek olgusu tarihsel olarak köleci üretim biçiminde köle emeği, feodal üretim biçiminde serf emeği ve kapitalist piyasa ilişkilerinin biçimlenmesiyle birlikte işçi emeği olarak farklılaşmıştır. Emeğin tarihsel gelişim sürecinde günümüze değin vardığı nihai nokta modern endüstri ilişkileri sistemi içerisinde ücretli emek olarak adlandırılan kategori olmuştur. Bu noktada Polanyi (2017: 20) emeği yaşamsal bir insan faaliyeti olarak tanımlar. Braverman (2008: 78) da emeği bireyin “yabancılaştırılmaz nitelikteki mülkiyeti olarak tanımlamaktadır. Emek, şekli olmayan şekil verme ve süreksiz olana zaman içinde bir varlık kazandırma anlamına gelmektedir (Bauman, 2017: 80).

Günümüz ekonomi-politiği çerçevesinde emek, bir yönü ile bir üretim faktörü olarak ekonomide yerini alırken, bir yandan da üretilen mal ve hizmetlerin tüketicisi konumunda yer almaktadır. Tüketim toplumu, özellikle “tüketim performansları” üzerinden, bireyler tarafından refah göstergesi olarak algılanmaktadır. Bu anlamda emek sadece bir fabrika rejiminin üretken nesnesi, ofis çalışmasının Weberyen anlamda bürokratize edilmiş, rasyonelleştirilmiş çalışana değil aynı zamanda tüketim toplumunda tüketim pratiklerini subjektif olarak deneyimleyen bireyleri de anlatmaktadır. Bu noktada çalışma alanı ile gündelik yaşam sosyolojisinin iç içe geçebildiği de görülmektedir. Uzun çalışma süreleri ve düşük ücretlerle ekonomik alan içinde yer alan çalışanlar, elde ettiği gelirden daha fazlasını tüketime harcayabilmektedir. Ekonomik, sosyal ve teknolojik nedenlerin emek ilişkilerini etkilemesi ve bunun belirleyici faktörü olan rekabet olgusu, tarihin her döneminde emekçiyi ve çalışma koşullarını etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Çalışma koşulları bir yandan da emeğini işgücü piyasalarına arz eden bireylerin cinsiyet, eğitim ve göçmenlik hallerine göre farklılıklar göstermektedir.

Çalışmanın konusunu oluşturan göç ve göçmenlik halleri, insanlık tarihinin temel bir parçasını/paradigmasını oluşturmaktadır. İnsanlar binlerce yıldır temel besinleri karşılamak, yaşamlarını sürdürmek, yeni yerler keşfetmek, yeni bölgelerde koloni oluşturmak, savaş ve iç çatışma gibi güvencesiz

koşullardan kaçmak, amacıyla göç etmişlerdir. Dolayısıyla göç ve göçmenlik olguları insanlık tarihi kadar eskidir. Tam da bu nedenle dünya tarihi, göç eden ve göçün sonucu ikamet edenlerin tarihi olmuştur (Liang, 2007: 487). Göç ve göçmen kavramları, günümüzde de artan bir biçimde güncelliğini korumaktadır. Örneğin günümüz dünyası “göçler çağı” olarak adlandırılmakta (Castles vd, 2022) ve Standing (2017: 204) göçmenlerin küresel prekaryanın ciddi bir bölümünü oluşturduklarını belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından yayımlanan 2022 Küresel Eğilimler Raporu’na göre Türkiye, dünyada en fazla (3,6 milyon) mülteci barındıran ülke konumundadır (UNHCR, 2022). Bu koşullar dahilinde göçmenlerin göç ettikleri coğrafyalarda tutunmak ve yaşamlarını sürdürebilmek için ekonomik, politik, toplumsal olumsuzluklarla mücadele etmeleri gerekmektedir. Özellikle istihdam ilişkileri bakımından inşaat ve tarım sektörleri, güvencesiz ve kurlsız çalışmanın yoğun olarak görüldüğü ve göçmen emeğinin tercih edildiği sektörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla inşaat sektöründe göçmen emeği; yoksulluk, ayrımcılık, işsizlik, iş kazaları, düşük ücret, ağır çalışma koşulları, sözleşmesiz ve kayıtdışı istihdam olmak üzere fazlaca sosyal problem içermektedir.

İnşaat üretim süreci, insanlık tarihi ile eşzamanlı değerlendirilmektedir. Örneğin Roma Devleti’nde büyük taş ocakları devlet tarafından işletilmekteydi. Esirlerin, mahkumların, daha büyük inşaat yapılarında askerlerin de çalıştırıldığı bir işletme yapısı oluşturulmuştu. (Güçer, 1976: 36). Bu noktada inşaat sektörünün tarihsel önemini görmekteyiz. Toplumsal yaşamın değişimine koşut olarak insan ihtiyaçlarının sürekli artması ve değişim göstermesi, inşaat sektöründe üretim biçiminin farklılaşmasına da neden olmuştur. Zamanla inşaat sektörü yalnızca yapıların üretimi ve onarımı olmaktan çıkarak; iklim ve çevreyle uyumlu, şeffaf ve sürdürülebilir nitelikte bir üretim anlayışına kaymıştır. Böylece sektör, inşa edilen yapılarla ekonomik ve sosyal çevre üzerinde itici ve belirleyici bir unsur olarak rol almaya başlamıştır (Tezcan, 2015: 5). İnşaat sektörü, tüm dünyada ekonomik büyümeye ve kalkınmaya destek veren sektörlerin başında yer almakta, kendisine girdi sağlayan birçok alt sektörün gelişimine katkı sağlamakta, işgücü piyasalarında ve ülkelerin yıllık ekonomik büyüme verilerinde etkin bir rol oynamaktadır. Fakat küreselleşme süreçlerinin negatifliği, merkez, yarı-çevre ve çevre ülkelerin ekonomik performans farklılıkları, uluslararası ticaret savaşları gibi etmenler ülke ekonomilerini farklılaşan boyutlarda etkilemektedir. Küreselleşmenin doğrudan ya da dolaylı etkilerinin işgücü ve istihdam yapısına olumsuz yansımalarının izleri de bu çalışmada inşaat sektöründe istihdam ilişkileri içinde yer alan Suriyeli ve Afganların çalışma koşulları kapsamında analiz edilecektir.

1. Çalışmanın Metodolojisi

Araştırmanın örneklemini Manisa ilinde inşaat sektöründe istihdam edilen Suriyeli ve Afgan göçmenlerdir. İnşaat sektöründe Suriyeli ve Afgan göçmenlerin çalışma koşullarının elverişsizliği, mevcut işlerin insan onuruna yaraşır olmadığı, tabakalı işgücü piyasalarının varlığı ve elde edilen artı-değer üretiminin düzeyi gibi bağlamlar araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

2. Çalışmanın Amacı

Çalışma yaşamındaki sosyal problemler sektörler bazında ele alındığında, inşaat sektörü tehlikeli ve çok tehlikeli işler sınıfına girdiği ve emek yoğun bir sektör olduğu için ön plana çıkmaktadır. İnşaat sektörü, çalışma sürelerinin uzunluğu, işin süreksizliği, işsizliğin mevsimsel ve yapısal olarak yoğunluğu, kayıt dışı istihdamın sektör içindeki payının yüksekliği ve yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıklarının yanı sıra ücretsiz aile çalışanın, çocuk ve göçmen emeğinin yoğun sömürsü gibi olumsuz yönlerin belirgin olduğu bir sektördür. Dolayısıyla sektördeki bu sorunlar, endüstri ilişkilerinin kurumsallaşmış tarihsel aktörleri olan devletleri, işverenleri ve çalışanları toplumsal, ekonomik ve sosyal pek çok olumsuzluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu sosyal gerçeklikler ekseninde çalışmanın amacı, Manisa ili örneğinde Suriyeli ve Afgan göçmenlerin inşaat sektöründe güvencesiz ve kurlsız bir içeriğe sahip olan emek sürecindeki deneyimlerine odaklanarak incelemek olacaktır.

3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırmaya dayanmaktadır. Nitel araştırmaya yönelik bu alan araştırmasında çalışmanın amaç, yöntem, sınırlılıklar kısımlarına değinilecek sonrasında bulgular kısmı analiz edilerek sonuç ve önerilerde bulunacaktır. Bilimsel araştırmalarda temel amaç, güncel, güvenilir ve geçerli bilgiye ulaşmaktır (Gökçe, 1999: 79). Alan araştırmasında, bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan *nitel araştırma yöntemi* kullanılmıştır. Araştırmanın tasarım kısmında, nitel araştırma deseni olarak “fenomenoloji” (olgu bilim) kullanılmıştır. Fenomenoloji, bireylerin dış dünyaya ait durum ve olaylara ilişkin kendine özgü anlamları ortaya çıkarmada uygun bir nitel desendir. Buna göre birey davranışlarını etkileyen en önemli unsur, onun kendini ve içindeki çevreyi o anda anlamlandırma şekli ve bir başka söylemle bireyin o andaki fenomenlere dair bilgisidir (Sığırı, 2021: 186-188). Araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan *görüşme tekniğine* başvurulmuştur. Görüşme, araştırılan bir konuda sözlü bir şekilde bilgi toplama olanağı vermektedir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak araştırma problemine ilişkin tüm boyutlar ve sorunlar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Katılımcılara ulaşmada örneklem seçiminde *olasılığa dayalı olmayan örnekleme* türünden kartopu örnekleme kullanılmıştır.

15 katılımcıya yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler, Manisa’da bulunan inşaat alanlarında ve göçmen katılımcıların belirlediği şantiye dışındaki (kafe-ev-kıraathane-park) alanlarda gerçekleştirilmiştir. Bulgular, katılımcıların onayı üzerine ses kayıt cihazı kullanılarak ya da mülakat formunun el yazısıyla doldurulmasıyla doğrudan aktarım şeklinde kaydedilmiştir. Mülakat esnasında, araştırmacı ve katılımcı haricinde üçüncü kişilere yer verilmemiş, görüşmeler 47 dakika ve 118 dakika aralığında gerçekleştirilmiştir. Bulgular, temel veri tekniği analizi olan, bir iletideki veya anlatıdaki verilerin tekrarlanabilir, anlamlı ve güvenli sonuçlarını veren (Gökçe, 1999: 100) *içerik analizi* aracılığıyla elde edilmiştir.

4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Saha çalışmasında birtakım kısıtlılıklar görülmüştür. Araştırmanın Covid-19 küresel sağlık krizinin yaşandığı dönemde yapılması nedeniyle sektörde çalışanların işyerine gitmemesi, diğer çalışanlardan izole olması veya esnek zamanlı çalışması katılımcılara ulaşma konusunda kimi kısıtlar oluşturmuştur. Araştırmanın bir diğer kısıtlılığı ise, görüşülen katılımcıların çalışma izinlerinin olmaması, işveren odaklı yaptırımlardan çekinmeleri ve işsizlik korkusu gibi gerekçelerle kayıt dışılık, çalışma süreleri, ücretler, iş sağlığı ve güvenliği gibi sorulara cevap vermede çekimser davranabilmeleri olmuştur. Göçmenlerin, müteahhit, işveren ve diğer çalışanlar tarafından görüşmeye katılmaları engellenmeye çalışılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler, göçmenlerin istekleri üzerine güvencesizlikten, yönlendirme cevaplardan ve diğer yaptırımlardan uzak alanlarda (ev, kafe vb.) gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, göçmenlerin çalışma alanlarındaki işyeri koşullarının gözlemlenmesi kısıtlı kalmıştır.

5. Bulgular

A. Sosyo-Demografik Özellikler

Katılımcılara; sosyal ve demografik bulgulara yönelik cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, doğum ve göç yerleri ve hane halkındaki kişi sayısına dair sorular yöneltilmiştir. Sektörün toplumsal cinsiyet açısından erkek egemen bir karakteristiğe sahip olması nedeniyle katılımcıların tamamı erkek çalışanlardan oluşmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim düzeyi	Hane halkı büyüklüğü	Doğum yeri
K1	Erkek	34	Evli	Lise	7	Halep
K2	Erkek	24	Bekar	Lise	4	Halep
K3	Erkek	19	Evli	Lise	5	Haseki
K4	Erkek	18	Evli	İlköğretim ve altı	5	Haseki
K5	Erkek	25	Bekar	İlköğretim ve altı	6	Rakka
K6	Erkek	26	Evli	İlköğretim ve altı	4	Rakka
K7	Erkek	42	Evli	Lise	5	İdlip
K8	Erkek	26	Evli	Lise	5	İdlip
K9	Erkek	43	Evli	İlköğretim ve altı	6	İdlip
K10	Erkek	25	Evli	İlköğretim ve altı	3	İdlip
K11	Erkek	25	Bekar	İlköğretim ve altı	3	Kabil
K12	Erkek	30	Evli	İlköğretim ve altı	4	Kabil
K13	Erkek	32	Evli	İlköğretim ve altı	6	Kabil
K14	Erkek	25	Evli	İlköğretim ve altı	6	Kabil
K15	Erkek	28	Evli	İlköğretim ve altı	5	Kabil

Katılımcıların sosyo-demografik bulgularında görüldüğü gibi çalışanların eğitim düzeyleri düşük, hane halkı geniş aile ve medeni durum olarak çoğunluğu evli bireylerden oluşmaktadır. Bireyler eğitim düzeylerinin düşüklüğünün nedenlerini, zorunlu göç, güvencesiz yaşam ve ekonomik etmenler gibi nedenlere bağlamaktadırlar:

“Biz çok kişi var evde. Çocuk fazla, akraba da var. Biz hep beraber kalıyor Manisa’da.” (Suriyeli Göçmen)

“Halep’te benim okul yarım kaldı, burada imkân olursa devam etmek istiyorum...” (Suriyeli Göçmen)

“Çocuklar okuyor, Türkiye’de okul sıkıntısı yok; orda Türkçe evde Arapça öğreniyorlar...” (Afgan Göçmen)

“Suriye savaş, biz kaçtık onun için ben okumadı çocuklar da. Türkiye’de çocuklar okuyor ama ben çalışıyor mecbur.” (Suriyeli Göçmen)

“Afgan’da okuma yok, biz Türkiye’de de okumadık. Hep çalıştık iş para için...” (Afgan Göçmen)

Suriyeli ve Afgan katılımcılar, iç savaş ve güvencesizlik gibi sebeplerle eğitime devam etmediklerini ancak Türkiye’de gerekli ekonomik ve sosyal güvenceler sağlandığında eğitimlerine devam edeceklerini söylemişlerdir. Suriyeli göçmenler Türkiye’de, Türkçe eğitim aldıklarını ancak evlerde Arapça konuştuklarını ve çocuklarına Arapça öğrettiklerini, dolayısıyla geleneklerinden kopmadıklarını belirtmişlerdir. Çocuk yaşta Türkiye’ye zorunlu göç sonucunda gelen katılımcılarda, savaşın yansımaları da gözlenmiştir. Suriye’de uzun bir süre yaşayan bazı Türk ve Kürt kökenli katılımcılar, Suriye’deki okullarda kendi dillerinde eğitim görmediklerini, okullarda ve kamu kurumlarında kendi dillerini konuşmadıklarını ve konuştuklarında cezai yaptırımlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir:

“Suriye’de Türkçe ve Kürtçe yasak konuşmak. Hemen ceza var, biz mecburi Arap öğreniyoruz.” (Suriyeli Göçmen)

Uluslararası Göç Örgütü verilerine (2021) göre Türkiye’de 3,9 milyon mülteci bulunmaktadır. Türkiye, bu verilerle dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu mültecilerden %90’ı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerden oluşmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı (2022) verilerine göre, 2021 yılı itibariyle 21 bin 926 Afganistanlı, 4 bin 961 Iraklı, 1032 İranlı ve 1337 diğer ülkelerden olmak üzere Türkiye’ye uluslararası koruma kapsamında başvuru yapılmıştır. 2021 yılında Afganistan’daki Türkiye elçiliğine 300 bin Afgan vize başvurusunda bulunulmuştur.

Katılımcıların yaş grupları ve hane halkı yapıları incelendiğinde 25-43 yaş arasındakilerin çalışma çağında ve çoğunluğunun geniş bir aileye sahip olduğu görülmektedir. Yaş grubu ve hane halkı büyüklüğü, bireylerin yaşam ve gelir durumlarını doğrudan etkilemektedir. Her bireyin yaşam maliyetine göre hane halklarının istihdam ve gelir durumları da değişim göstermektedir. Bir yandan da bireyler arasında sosyal ağlar gelişmiştir. Bu dayanışma ilişkilerinin etkisiyle bireyler, kapitalist üretim ilişkilerinin, sosyal güvenceden uzak zorlu çalışma koşullarında yaşama tutunmaktadır. Çok nüfuslu hanelerde çalışan birey sayısı arttığından buna bağlı olarak hane gelirinin de arttığı görülmektedir.

B. Emek Süreci Serüveni: Çalışma İlişkileri ve Ontik Kaygılar

Katılımcıların iş öncesi, işe başlama ve iş sonrası çalışma pratikleri farklılaşmaktadır. Katılımcılar tarafından bu farklılıklar; göç, işsizlik, yoksulluk ve gelir durumu gibi nedenlerle açıklanmaktadır. İnşaat sektöründe çalışanlar, tek bir işverene ve işyerine bağlı olarak çalışmamaktadır. İnşaat sektöründe işyerinin ve işverenin sürekli değişmesi, çalışanların işe ve işyerine bağlılığını azaltmakta, işgücü devir oranını (turn over) artırmakta ve işçinin yasal çerçevedeki haklarını olumsuz etkilemektedir:

“İnşaat işi sürekli yok ve ne zaman başlıyor hiç belli değil.” (Suriyeli Göçmen)

“Şantiyede biz iş arıyor ve başka meslek yoksa hemen gel başla diyor patron.” (Afgan Göçmen)

Katılımcılar, iş arama ve işe başlama serüvenlerini geçicilik/vasıfsız işler ekseninde aktarmışlardır. Sektörde çalışan işçilerin en çok yakındıkları, işlerin süreklilik göstermemesidir. Bu durum özellikle ücretli ve yevmiyeli çalışanlar için, zor bir süreç olarak görülmektedir. Göç eden bireyler sosyal ağlar aracılığıyla iş bulduklarını dile getirmişlerdir:

“Bizim gibi göç edenler aynı yerde yaşıyor ve iş bulunca birbirine haber veriyor. Bizim sosyal medya grubu var oradan iş arıyoruz.” (Suriyeli Göçmen)

“Bizim gibi göç eden, daha çok bu gibi işlerde çalışıyor. İnşaatta tarım gibi zor iş. İşe başlama var ama ne zaman bitecek sen karar vermiyorsun.” (Afgan Göçmen)

Katılımcı anlatılarında belirgin bir biçimde “proleterleşme” olgusunun varlığı saptanmıştır. Endüstrileşmenin geldiği tekelleri kapitalizm aşamasında çalışanlar, beyaz yakalı ve mavi yakalı olmaları fark etmeksizin emek sürecinde proleterleşebilmekte ve çalışma yaşamı içinde emekleri değersizleşmektedir (Topateş, 2018: 66). Proleterleşme sürecinde emekçi mülksüzleşir ve yoksullaşırken emeğin üretim araçları, sermayenin özel mülkiyetinde yoğunlaşır (Özuğurlu, 2008: 64). İnşaat sektöründe çalışan göçmenlerin de meslekleri ve iş yaşamına dair kafa emeğiyle bağlantılı yeteneklerinin değersizleştiği saptanmıştır.

Katılımcılar, önceki iş deneyimlerinde, yeterli gelir elde edemediklerini, yaptıkları işte bir gelecek göremediklerini ve farklı illere göç ettiklerini belirtmişlerdir. Sektörde iş arama ve işe başlama dönemleri, göçmen emekçiler için zor bir süreç anlamına gelmektedir. Bazı katılımcılar için inşaat sektöründe çalışma ikinci bir iş olarak yapılmakta veya asıl işinden ayrıldığı dönemlerde geçici işsizliğe karşı bir durak olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra inşaat işlerinde mesleğin akışkan olduğunu ve işlerin birbirinin yerine kolayca ikame edildiğini söylemişlerdir. Bu anlatı, Bauman’ın, içinde yaşadığımız toplumun karakteristik özelliklerini ‘akışkanlık’ üzerinden analiz etmesiyle ilişkisel olarak değerlendirilebilir. Bauman’a göre akışkan yaşam ve akışkan modernlik, iç içe girmiş kavramlardır. Akışkanlık, birey davranışlarını rutinlikten ve alışkanlıktan çıkarmaktadır. Üretimden tüketime tüm evreleri, bir değişimin ve dönüşümün içine hapsetmektedir. Toplumun ve yaşamın bu hızlı akışı, birbirini hem pekiştirmekte hem de beslemektedir. Akışkan yaşam içinde birey, rotasını uzun süre koruyamamakta ve değiştirmek zorunda kalmaktadır. Birey davranışlarındaki katılık ve kalıcılık, yeni engellere ve yükümlülüklerle dönüşmektedir. Bu bağlamda akışkanlık içindeki güvencesiz emek sınıfı, belirsizliklerle dolu, riskli ve kararsız yaşamayı sürdürecektir ve yeni başlangıçları peşi sıra getirecektir (Bauman, 2020: 8-9).

Bir diğer bulgu olarak katılımcıların sektör içinde iş deneyimleri meslekler ve diğer alt sektörlerle ilişkili olarak farklılık göstermektedir.

Katılımcıların yaptığı iş ve meslekler; su, elektrik ve doğalgaz tesisat işleri, duvar, sıva mermer işleri, fayans döşeme, kalıp/iskele kurma, boya, badana, temizlik iç/dış cephe, izolasyon işleri, demir bağlama ve çimento işleri, iş makineleri kullanımı, kazma/yıkım vb. işleri kapsamaktadır. Katılımcıların anlatılarından hareketle çalışma alanlarında deneyimler şu anlatılar üzerinden izlenebilir:

“...inşaat iş gibi en ağır iş hepsini biz yapıyor.” (Afgan Göçmen)

“...Şirket akraba bizim, biz boya badana iş ne olursa biz yapıyoruz.”
(Suriyeli Göçmen)

Çok düzenli çalışmıyor biz. Ayda en fazla 20 gün iş var. Biz başka işlerde de çalışıyor.” (Afgan Göçmen)

“...her yerden insan var inşaatta. Patron kim isterse onlarla çalışıyor ve sonra işten atıyor.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcıların inşaat ve diğer sektörlerle ilgili iş deneyimlerine bakıldığında, güvencesizlik, kurlsızlık, gelir düşüklüğü ve işsizlik gibi nedenlerin bireylerin iş değiştirmelerini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Emeğin bu olumsuz hallerinin evli ve çocuklu ailelerde elverişsiz koşulları daha da derinleştirdiği görülmektedir. Katılımcılar, geçmişte çalıştıkları işlerde de düzenli, tutarlı ve yüksek gelirli işlerde çalışmadıklarını söylemişlerdir. Düşük gelir, işsizlik ve güvencesizlik gibi işgücü devrini etkileyen olumsuzlukların iyileşmesi ile iş yeri ve meslek değişimlerinin azalacağı belirtilmiştir. Sennett’ e (2011: 32) göre de belirsizlikler, yeni ve güçlü kapitalizmin gündelik işlerine sirayet etmiştir. İstikrarsızlık, kapitalizm için olağan bir durum olarak görülmektedir. İnşaat ve diğer sektörler açısından görülen bu belirsizlik ve istikrarsızlıklar, katılımcılar ekseninde de genel kabul gören bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır:

“İnşaat işi beklenti yok. En alt tabaka iş inşaat. Suriyeli ve Afgan en kötü işler biz çalışıyor.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcılar sektör içindeki tabakalı işgücü piyasasına değinerek güvencesiz, düşük ücretli ve a-tipik istihdam biçimlerinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Tabakalı işgücü piyasasında işler, “içsel-dışsal” ve “birincil-ikincil” olarak ayrılmaktadır. Dolayısıyla işgücündeki bu ikili yapı, “iyi işler” ve “kötü işler” ayrımına neden olmaktadır. Birincil işlerde çalışanlar, ikinci işlerde çalışanlara göre aynı işlerde ve benzer statülerde çalışmalarına karşın daha yüksek ücret almaktadır. İkincil işlerde çalışanlar ise, güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmaktadır (Karaalp Orhan ve Aksoylu, 2018: 2). Braverman, sanayileşmiş toplumlarda makineleşmeyle birlikte vasıfsızlığın da arttığını söylemektedir. İnşaat sektöründe bulgularan bilgiler de bu gerçeklikle uyumludur. Braverman’a göre makineleşme sonucunda işçi emeğine yabancılaşmakta ve işçinin kendi emeği üzerindeki kontrolü azalmaktadır. Endüstriyel çalışmanın getirdiği bu gerçeklik, işçinin vasfını değersizleştirdiği gibi emeğini de değersiz kılmaktadır (Braverman, 2008: 386: 404). İnşaat sektöründe çalışan işçilerin beklentilerinin ve umutlarının da yerlerini çoklukla kaygılara ve korkulara bıraktığı görülmüştür.

C. Göçmenlerin Çalışmayı ve Gündelik Yaşamı Deneyimleme Biçimleri

Katılımcıların ücretli veya yevmiyeli olarak çalışmaları bir iş sözleşmesine bağlı olarak gerçekleşmemektedir. Şantiye alanlarında emekçiler beş, on ve yirmi kişilik gruplar halinde çalışmaktadır. Bu farklılaşan çalışma tarzının nedeni, inşaat sektöründe işlerin bazı durumlarda birbirinin devamı niteliğinde olmasıdır.

“Sabah bir kamyon tuğla indiriyoruz, öğleden sonra bir tane daha indiriyoruz gün bitiyor. Bu bazen çimento taşıma oluyor. Yevmiye alıyor günlük.” (Afgan Göçmen)

Yevmiye usulü çalışma, Sanayi Devrimi'nin başlarındaki parça başı ücretlendirme dizgesinin günümüzdeki görünümüne denk gelmektedir. Örneğin katılımcılar anlatılarında, uzun çalışma sürelerinde ve ağır işlerde çalıştığını belirtmekte ve karşılığını günlük yevmiye olarak aldığını söylemektedir.

“İnşaat işinde işler birbirinin devamı. Boya, badana, dış cephe her işi alabiliyoruz yani.” (Suriyeli Göçmen)

“Abi inşaatta en kötü iş bizde. Gider boruları, kanalizasyon işleri bizden sorulur. Kardeşlerim bazen çocuklarını birlikte bir inşaatta çalışıyor, buradaki iş bitmeden başka yerden iş bakıyoruz.” (Suriyeli Göçmen)

Kendi hesabına çalışan göçmenler bazen götürü usulü iş aldıklarını ve ücretli/yevmiyelileri de iş süresine göre yanlarında çalışmaya götürdüklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar iş süreçlerinde teknolojinin sektör içinde kullanımını olumlu görmektedir. Teknoloji kullanımının işin mevsimlere bağlı olarak aksamasını en aza indirdiği belirtmiştir. Bunun yanı sıra, havanın elverişsizliğinin (aşırı sıcak/soğuk havalar) çalışma performansını ve istihdamın sürekliliğini aksattığı da dile getirilmiştir. Ancak işçiler arasında teknolojik nedenlerle iş kaybı korkusu da yaşanmaktadır. Tanyer ve Pekerciçi'ye (2008: 21) göre teknolojik gelişmeler, birçok alanda yaşama değişim ve dönüşüm anlamında etki yapmaktadır. Her ne kadar inşaat sektörü, diğer sektörlerle oranla bilgisayar ve bilgi teknolojilerinden yararlanmada geri kalsa da bu alandaki yeni gelişmeler inşaat sektöründe de ortaya çıkmaktadır

Bireylerin çalışma süreleri ve izinleri, başta katma değer içeren üretim, işçi sağlığı ve iş güvenliği olmak üzere birçok konuda önem arz etmektedir. Çalışanlar için önemli olan güvenceli ve eşit işe eşit ücrette çalışmaktır. Katılımcı, çalışma sürelerine, öğle arası dinlenmelere, çay molalarına, haftalık ve yıllık izinlere ilişkin sorulara katılım göstermiştir:

“Çalışma süresi genelde sabah 8 akşam 5 ama hiç öyle olmuyor, biz çok saat çalışıyor.” Suriyeli Göçmen)

İnşaat sektöründe istihdamın geçiciliği, belirsiz süreli iş sözleşmelerin yapılmaması ve iş alımının götürü usul olması katılımcıları olumsuz etkilemiştir. Katılımcılardan elde edilen bulgular günlük çalışma sürelerinin genel olarak 8 ile 12 saat arasında değiştiğini göstermektedir. Bireyler haftalık, aylık çalışmalarının sürekli olmaması, yaz ve kış aylarında işlerin mevsimsel olarak azalması nedeniyle hafta tatili ve yıllık izin almadıklarını söylemişlerdir.

“Sabah 7’de evden çıkıyoruz biz. Evde işte hazırlan işe başla 8’de başlıyor. Sonra akşam kaçta iş biterse. Ama 6’dan önce iş bitmiyor.”
(Suriyeli Göçmen)

Katılımcı anlatısından da anlaşılacağı üzere molalar ve ara dinlenmeler, çalışanların sağlığı ve iş özel yaşam dengesi açısından gerekli düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler, inşaat işlerinin ritmik, tekdüze olması ve üretken bir çalışma biçimi olmaması açısından önemli görülmektedir.

“Genellikle inşaatta çalışma süreler çok uzun. İnşaat işi çok zor ve tehlike çok, en az süre iş olması lazım inşaatta.” (Afgan Göçmen)

Çalışma koşullarının ve sürelerinin uzun olması, çalışanları olumsuz etkilemekte, bireylerin kendilerine ve yakınlarına zaman ayırmalarını engellemektedir. Katılımcılar, çalışma sürelerinin elverişli olması halinde, aktif, verimli ve rahat olacaklarını ve dolayısıyla toplumsal açıdan iyi bir yaşam süreceklerini düşünmektedir. Katılımcılar iş-yaşam koşullarını, sosyal refah düzeyi yüksek olan ülkelere oranla yetersiz görmektedir. Bu noktada çalışma koşullarının elverişli olması tek başına yeterli gözükmemektedir: Sağlık, eğitim, yüksek ücret, barınma, iş sürecine katılım, sendikal bilinç, sosyal statü ve istihdamda süreklilik gibi koşullar da önemli görülmektedir.

“Sürekli iş yapıyor, hep çalışıyor biz göçmenler ama iş bitmiyor. Para çok az kalıyor bize.” (Afgan Göçmen)

Görüşmecinin bu anlatısında çalışma koşullarına bağlı olarak tükenmişlik hali gözükmektedir. Tükenmişlik, mesleki bir tehlike, başarısızlık, yıpranma, aşırı iş yükü sonucunda ortaya çıkan güç kaybı ve tükenme durumu anlamına gelmektedir (Freudenberger, 1974: 159). Bunun yanı sıra tükenmişlik, çalışma esnasındaki stres artırıcı koşullarda oluşan psikolojik sendrom olarak da tanımlanmaktadır (Maslach, 2003: 189).

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu kategorisi, kendi hesabına çalışanlar ve diğer çalışanlar arasındaki çalışma sürelerinin farklılık göstermesidir. Bunun yanı sıra çalışma sürelerinin usta, kalfa, çırak ve göçmen grupları arasında değişiklik gösterdiği de belirtilmiştir. Çalışanlara göre ara dinlenmeler, çay molaları ve işe geliş/gidiş süreleri çalışma sürelerinden sayılmalıdır. Dolayısıyla öğle yemeği ve çay molaları dahil olmak üzere günlük çalışma süresinin 8 saat ve haftada 5 gün ile sınırlı kalması gerektiği savunulmaktadır:

“Ucuz işçi olan Suriyeli ve Afgan çok. Türkiye’de çalışma süre çok uzun, Suriye’de böyle değil 6 saat çalışıyorsun. (Suriyeli Göçmen)

“Türkiye’de çalışma süreleri insan dışı bir durum abi. Biz geldiğimiz yerde 6 saat çalışıyor 1,5 saat dinlenme.” (Suriyeli Göçmen)

“Burada günlük 2 saatten fazla biz çalışıyor ama dinlenme çok az. Bu kadar çalışmam diyorum oda git diyor ve işten çıkarıyor. (Afgan Göçmen)

“Biz burada günde 16 saat ve haftada 60 saat çalışıyoruz. Mecburiyet var yoksa bu kadar çalışma biz hiç görmedi.” (Afgan Göçmen)

“Göçmenler için çok çalışma, pis işler ve tehlikeli işler var dünyanın her yerinde böyle.” (Suriyeli Göçmen)

Yukarıdaki anlatılardan da görüleceği üzere Afgan ve Suriyeli çalışanlar, işverenler tarafından ağır işlerde ve uzun süreli olarak çalıştırıldıklarını söylemişlerdir. Türkiye’de çalışma sürelerinin kaynak ülkeler olan Suriye ve Afganistan’a oranla fazla olduğunu ve çalışmama durumunda işsizlikle tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Yıllık izin ve hafta tatili katılımcılar için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Hafta tatili ve yıllık izin belirsizliği, inşaat sektöründe göçmen emeğini daha da güvensiz bir duruma getirmektedir.

Katılımcılar, emek-değerin karşılığı olarak açlık sınırında bir ücret ile çalışma veya ölüm ikileminde bırakıldıklarını belirtmişlerdir.

“İnşaat günlük 90-110 lira ben alıyor. Başka iş yapsam daha fazla belki ama bu işten anlıyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Kâğıt ve hurda topladığım zaman bile buradan çok fazla alıyor ben. Günde 100 veriyorlar.” (Afgan Göçmen)

“Biz savaştan kaçtık buraya ama burada iş karşılığı ücret çok az, bize 120 veriyor ama iş çok ağır, daha fazla ben hak ediyor. Burada da savaşıyoruz, ölmüyoruz ama ölüm gibi bir açlık var.” (Suriyeli Göçmen)

Afgan göçmen katılımcı hurda işi yaparak inşaattan daha yüksek ücret elde ettiğini belirtmekte ve inşaat sektöründe çalışmanın karşılığı olarak hak edilen ücretin verilmediğini vurgulamaktadır. Suriyeli katılımcı ise deneyimlediği iç savaş ile aldığı ücreti ve yaptığı işi ilişkilendirmektedir. Savaş sebebiyle düşük ücretlere çalıştıklarını ve yaşadığı olumsuz deneyimleri dile getirmişlerdir. Burada özellikle belirtilmesi gereken temel bir bağlam, inşaat sektöründe ücretlerin, “göçmenler”, “ücretliler”, “yevmiyeliler” ve “kendi hesabına çalışanlar” açısından farklılık göstermesidir. Kendi hesabına çalışan bireylerin elde ettiği ücretlerin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra usta, çırak ve mesleği olmayan vasıfsızlar olarak kademeli bir ücretlendirmenin varlığı saptanmıştır. Katılımcı bulguları sonucunda, günlük en düşük ücretin, ilgili dönemin ücret skalasına göre, 90 TL, en yüksek ücretin ise 180 TL olduğu saptanmıştır. Bireyler ücret alım şekillerini; saat başı, günlük, haftalık ve aylık olarak belirtmişlerdir. Ücretlerin günlük, haftalık ve aylık olarak alınması, yasal olarak asgari ücretin altında bir değere denk geldiği göstermektedir. Lordoğlu ve Aslan’a (2018: 779) göre düşük ücretle çalışmada önemli noktalardan biri, göçmen işçilerin kayıtsız bir ekonomi içinde daha düşük ücretle çalışma isteğinde buldukları ekonomik sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle göçmenler, ortalama yerli işçilerden yaklaşık olarak %50 daha az ücret almaktadır. Dolayısıyla yapılan alan araştırmasında görüldüğü üzere göçmen katılımcılara eşit değerde işlere eşit ücret verilmemektedir. Gelir düzeyi düşük olan göçmen işçilerin yoksulluk sorunu derinleşmekte ve dolayısıyla bireyler, yoksulluğu azaltmak için sosyal yardıma başvurmaktadır.

Katılımcılar gelir yetersizliği, yoksulluk ve sosyal yardımların emekçilerin kaçamadıkları gerçeklikler olduğunu düşünmektedir. Yoksulluk sorununun; ücretler, kayıt dışı istihdam, göç, eğitim düzeyi, düzensiz işler, işsizlik gibi konulara bağlı olarak arttığı, sosyal yardımların ise yoksulluğu azaltmadığı

görülmektedir. Suriye ve Afganistan'dan göç eden bireylerin geliri 2000-3000 liradır. Göçmenlerin çalışma karşılığında aldığı ücret dışında alternatif gelir kaynağı bulunmamaktadır.

Gelir yetersizliği, alt yapı ve diğer hizmetlere ulaşımı zorlaştırmakta ve göçmen bireylerin şehir merkezinden uzakta yer alan mahallelerde yaşamalarına neden olmaktadır. Çalışanlar içinde en düşük gelire sahip olanlar Suriye ve Afganistan'dan göç edenlerdir. Dolayısıyla göç süreci ve göç ettikleri yerde kalma sürelerinin gelire etki ettiği görülmüştür. Katılımcılar, toplumda insanlara gelirlerine oranlı bir değerin verildiğini belirterek toplum içinde en az değeri olan sınıfın Suriyeli ve Afganlar olduğu vurgulamaktadır. Tüm bunların sonucu olarak katılımcılar açlık ve yoksulluk sınırında yaşam sürmektedir. Bireylerin varıl ve yoksul algısı maddi kaynaklara dayanmaktadır. Bazı katılımcılara göre varıllık; ev, araba sahibi olmak ve tatil yapmaktır. Yoksulluk, emekçilerin en büyük sorununu oluşturmaktadır. Suriyeli ve Afgan katılımcılarda yüksek ve düzenli gelirin, sürekli istihdamın ve diğer yaşam koşullarının sağlanmamasının yoksulluklarını derinleştirdiği saptanmıştır. Katılımcılara göre, yoksulluğun deneyimlenen en büyük tehlike olması, yoksulluğun toplumsal düzeni bozduğunun düşünülmesiyle koşuttur.

“Yoksulluk insanlarda farklı mesela yerli işçi yoksul inşaatta çalışıyor ama biz Suriye ve başka Afganlar daha fakir.” (Afgan Göçmen)

“İnşaatta göçmenler çok fakir. Biz Suriye'den geldik ev, araba hiçbir şey yok. Kazanç evdeki insanları doyurmaya gidiyor. Ben, evdekiler hepsi çok muhtaç.” (Suriyeli Göçmen)

Bilindiği gibi yoksulluk olgusu, kırılğan gruplar olan göçmenleri daha çok etkilemektedir. İç savaş sonucunda evlerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli ve Afgan mülteciler, kendi imkânları çerçevesinde yaşamlarını idame ettirmektedir. Ev kiralarının diğer insanlara kıyasla yüksek olması, iş imkanların kolay erişilir olmaması gibi nedenler bireyleri kronik yoksulluğa doğru sürüklemektedir. Dünya bankasına göre yoksulluk, bireylerin temel özellikleri olarak belirtilen yiyecek, barınma, eğitim, sağlık gibi yaşamsal ihtiyaçların giderilmesindeki yoksunluk halidir (Word Bank Development Report, 2000:1). Katılımcı anlatılarına göre yoksulluk, göçün hem nedeni hem de sonucudur.

Yoksulluğun azaltılması için verilen sosyal yardımlar, makro düzeyde değil ancak mikro ölçekte sıkça başvuru olan bir yöntemdir. Görüşmecilerden elde edilen bulgulara göre 10 katılımcı, yetkili kurum/kuruluşlardan yardım almaktadır. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar da sosyal ağlar aracılığıyla destek aldıklarını aktarmışlardır:

“Biz çok yardım almıyoruz. Suriyelilere verilen yardımlar, Kızılay kartı, sosyal uyum yardımlarıdır. Suriyeli kırsal alanlarda yoksulluk çok fazla Türkiye'ye göç edenler de bunlar. Onun için yardıma muhtaç. Süt yardımı alıyor biz.” (Suriyeli Göçmen)

“Bize yardım belediye veya valilik veriyor başka yardım yok bazen akraba veya tanıdık veriyor. Çok akraba vermiyor çünkü herkes bizim gibi.” (Suriyeli Göçmen)

“Eğitim yardımı ve sağlık var ama maddi yardım yok.” (Suriyeli Göçmen)

“Yardımlar yerine ulaşmıyor. Devlet bize verecek ama İnsani Yardım Vakfı’nda çalışan eşi Afganistanlı olduğu için daha çok onlara veriyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Kızılay bana yardım ediyor ama abime veya diğer Suriyelilere yardım etmiyor, erzak yardımı, elbise yardımı ilçe belediyelerden geliyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Yardımlar çok olmalı yoksa biz Suriye ve Afgan nüfus çok perişan olur.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcılar, çeşitli kurumlardan yardım almalarına karşın kimi zaman sosyal yardımların gerçek yararlanıcılara ulaşmadığını ve yardımların kayırmacılık şeklinde gerçekleştiğini söylemişlerdir. Katılımcılar, kömür, gıda, engelli ve süt yardımı almakta ve sivil toplum örgütlerine/derneklere yardım için başvurumaktadırlar. Manisa’daki Suriyeli ve Afganlı göçmenlere yapılan sosyal yardımlar, valilik, il/ilçe belediyeleri, kaymakamlıklar, Kızılay ve dernekler tarafından sağlanmaktadır. Fakat sosyal ağlara bağlı olarak gerçekleşen yardımların sınırlı düzeyde kaldığı belirtilmiştir.

“Yoksulluk varsa sosyal yardım da mecburi oluyor. Devletten bu anlamda çok yardım görmüyorum ama kendi içimizde göçmenler, akraba-kardeş içinde biz yardım alıyor ve yapıyor.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcı anlatılarında sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadığı ve sosyal hizmetlerin sosyal yardıma göre daha önemli olduğu saptanmıştır. Sosyal güvenlik uzun bir evrimin sonucu olarak iki temel önlemin bütünüdür: birincisi sosyal sigortalar, ikincisi ise sosyal yardımlardır. Uygulamada sosyal sigortalar, sosyal yardımlardan daha baskın gelmekte ve sosyal güvenliğin ana kolunu oluşturmaktadır (Talas, 1997: 411). Dolayısıyla katılımcıların istediği yoksulluğu azaltıcı sosyal yardımlar değil, hak temelli gelişmiş sosyal hizmet uygulamalarıdır.

D. Emegın Güvencesiz ve Kuralısız Yapısı

Küreselleşme süreci özellikle emek yoğun işlerde eğreti çalışma biçimlerini yaygınlaştırmaktadır. Bireyler küresel iş bölümü ilişkileri içerisinde istihdam alanı bulmakta zorlanmakta ve sosyal güvencenin olmadığı, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin alınmadığı, düşük ücretlerle çalışılan, zamanın esnek olduğu üretim ilişkilerinin negatif etkilerine maruz kalmaktadır. Bu esnek zorunluluklar alanının görüşmecilerdeki yansımalarını Suriyeli iki görüşmecinin anlatısı üzerinden izleyebiliriz:

“Çalışma izni her ülkede önemli. Biz Türkiye’de çok kanun bilmiyor ama güvenceli iş iyi bir şey. Çünkü sağlık ve ücret garanti oluyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Sigortalı olmak hem sen hem aile hepsi sağlık ve güvenli demek güvenceli çalışmak.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcı anlatılarında sosyal güvence, emeklilik, iş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı korunma, ücretlerin tam olarak verilmesi, çalışma sürelerine

uyulması, sağlık hizmetlerinden faydalanma, çalışanların sosyal güvenlik kurumu tarafından korunması, tazminatların ödenmesi, işverenlerin ve çalışanların kayıt dışı istihdamda yer almaması anlamına gelmektedir. Özellikle kavramsal olarak 1970’li yıllar itibariyle gelişmekte olan ülkelerin “eksik istihdam” oranlarının hesaplanması amacıyla kullanılmaya başlanan kayıt dışı istihdam olgusu, işgücü piyasasındaki emeğin örgütlü yapısını yıpratır ve sermaye sınıfı için sınıf hareketlerinin önlenmesinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Munck, 2003: 138-140). Güvenceli işlerde çalışmak, düzenli bir gelir, sağlık hizmetlerinden yararlanma, emeklilik gibi imkanlardan faydalanmak ve yoksulluğun derinleşmesini önlemek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yoksulluk ile kayıt dışı istihdam arasında da güçlü bir bağ bulunmaktadır (İpek, 2014: 182). Bu noktada güvencesizlik göçmen istihdamındaki en belirgin istihdam etme pratiklerinden birisi olmaktadır:

Başka iş yok; biz yapalım, burada biz, her iş yapıyoruz ama hep kayıt yok, yani izin yapmıyorlar.” (Suriyeli Göçmen)

Görüşülen göçmenlere göre sosyal güvenlikten yoksunluk, yoksulluğun, işsizliğin, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmamasının ve meydana gelen iş kazalarının en önemli nedeni ve sonucudur. Güvencesiz çalışmanın yoğun olduğu çalışma ilişkilerinin başında inşaat sektörü gelmektedir. Bu sektördeki kayıt dışı faaliyetler genel olarak belge hazırlanmadan yapılmakla birlikte, belgelerin eksik gösterilmesi veya yapılan işlemlerin değerinin altında gösterilmesi biçimindedir. Bunun yanı sıra kayıt dışılık, küçük ve orta ölçekli işletmelerde akrabalık, hemşerilik, tanıdıklık gibi sosyal ağlara dayanarak işçi ve işveren taraflarının anlaşması yoluyla da gerçekleşmektedir. Kayıt dışı istihdamın nedenlerin başında emek rezervi olan göç gelmektedir. Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine (2020) göre, Türkiye’de 2020 yılında 123.574 kişiye çalışma izni en fazla Suriyeli uyruklulara olmak üzere verilmiştir. Afganlarda bu izin 1921 kişidir. Manisa’da çalışma izni verilen yabancı kişi sayısı ise 479’dur. İnşaat sektörü noktasında değerlendirildiğinde ise bu sayı 5.276’dır. Bu veriler ışığında Türkiye’de göçmen nüfusunun fazlalığına karşın çalışma izni olan göçmenlerin sayısının son derece az olduğu görülmektedir. Bu karşıtlık da çalışma yaşamında formel çalışmayı olumsuz etkilemekte ve kayıt dışı istihdamı arttırmaktadır.

E. Göçmen Emeği ve İşsizlik Sorunsalı

Katılımcı anlatılarında vurgulanan sosyal ağlar, iş bulma aracı olarak kullanırken; kimi zaman da işsizlik olarak yansımaktadır. Katılımcılar, işsiz kalma korkusuyla, hak ve çıkarlarını koruyamadıklarını, işyeri ve işverenden kaynaklanan kayıt dışılıklara göz yumduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada kolektif bir dayanışma içinde, süreklilik gösteren kayıtlı işlerde ve yüksek ücretlerle çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Aşağıdaki bulgulardan da anlaşılacağı üzere bireylerin en büyük korkusu ve kaygısı, işsizlik ve işsizliğin beraberinde getirdiği sosyal ve iktisadi sonuçlardır.

“Biz ayrımcılık görüyor, ondan işsiz. Sen Afgan’ın diyor, ona Suriyeli olmaz diyor. İşine gelince ucuza yaptırıyor her iş.” (Afgan Göçmen)

“Biz Suriyeli burada her zaman işsiz kalıyor”. (Suriyeli Göçmen)

*“Fakir, göç, çalışma izni yok bundan dolayı işsiz ya Suriye ya Afganlar.”
(Afgan Göçmen)*

*“İnşaat ve tarım işi hep işsiz kalıyor biz. Ayda en fazla iki veya üç hafta
biz çalışıyor.” (Suriyeli Göçmen)*

Katılımcılar, işsizliğin nedenlerini; enformel sektör, düzensiz ve kitlesel göçler, vasıfsızlık, eğitim düzeyinin düşük olması, ucuz emek, çalışma sürelerinin uzunluğu, inşaat işlerinin mevsimlerden etkilenmesiyle tehlikeli ve ağır koşullar içermesi, ayrımcılık ve sosyal dışlanmanın belirlediğini düşünmektedir. Bu bağlamda inşaat işlerinde işsizliğin getirdiği iktisadi ve sosyal sonuçlar; yoksulluk, düşük ücretler, gelir adaletsizliği, sosyal yardıma muhtaçlık, göç eden bireyler için geri dönüş isteği ve yeterli beslenmeme olarak kendisini göstermektedir:

*“İnşaatta çalışanlar, göçmen ve yoksullardan oluşuyor. Dolayısıyla muhtaç ve göçmen için sağlık ve güvenlik işsizlikten sonra gelir. Zaten en kötü ve sıradan işleri Afganlar ve Suriyeliler yapıyor işsizlik en büyük bela, sürekli bir iş ve geliri olursa adamın sorunları çok çok azalır.”
(Suriyeli Göçmen)*

“İnsan hem işsizlikten dolayı göç ediyor hem de geldiği yerde buralara yabancı olduğu için iş bulamıyor.” (Afgan Göçmen)

Katılımcılar, inşaat sektörünün kendileri için istihdam yarattığını ancak sermaye sahipleri tarafından ucuz emek gücü olarak görüldüklerini ve her an işsizlikle karşı karşıya kalabileceklerini belirtmişlerdir. Böylelikle göç sürecinin işsizliğin hem nedeni hem de sonucunu oluşturması açısından, katılımcılar Türkiye’ye geliş ve ülkede kalma sürelerine göre bir hiyerarşinin içinde bulduklarını, bu işgücü hiyerarşisi kapsamında inşaat sektöründe tabakalı işgücü yapısında en alt tabakada çalıştıklarını belirtmişlerdir.

F. Göçmen İşçilerin Sınıfsal Konumları

Araştırma kapsamında görüşülen göçmenler de sosyal sınıf ilişkilerine dair bu sınırlılıklar ekseninde iş yerinde yaptıkları hataları, bazen işverenle paylaştıklarını bazen de işten çıkarılma, ücret almama gibi yaptırımlar ve kaygılar nedeniyle paylaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bilindiği gibi sanayi sonrası toplumlardaki yeni işçi kavramında çalışma düzeninde işçinin faaliyet alanı oldukça esnek tutulmaktadır. Oysaki yeni esnek çalışma biçimlerine sahip bilgi işçilerinin (Drucker, 1994:185), yaptıkları işte karar alma ve sorumluluk sahibi oldukları düşünülmektedir (Erdem, 2005: 550). Emek yoğun işler gerektiren inşaat gibi sektörlerde ise rutin işlerin daha çok işveren talimatlarına uygun bir biçimde yerine getirilmesi istenmektedir. Bu durum da işçinin yaratıcılığını geri planda tutar ve Braverman’ın (2008) kafa ve kol emeğinin birbirinden ayrılmasına paralel olarak bireyin yaratıcılığının rutinleşmeyle birlikte tükenmesine dair yaptığı vurguyla uyumludur. Araştırma katılımcılarının da özellikle emek-yoğun içerikli çalışma süreçlerinin doğasına uygun olarak, bilgi işçisi veya beyaz yakalı çalışanlar gibi esnek çalışmadıkları, işverenin doğrudan dikey hiyerarşi biçimindeki emir ve talimatlarını yerine getirdikleri görülmüştür. Anlatılara göre iyi işçi, işverene göre tehlikeli,

güvencesiz ve ağır işlerde düşük ücrete çalışan işçidir. Göçmenlerin çalıştığı koşullar işveren tarafında “iyi işçi” olarak karşılıklı bulmaktadır:

“İyi işçi biz. Çünkü ucuz ve ağır iş var. Biz yapıyor o zaman biz iyi, ücret yüksek istiyor biz o zaman kötü...” (Suriyeli Göçmen)

“İyi işçi de kötü işçi de biz göçmen. Çünkü çalışanlara göre kötü işçi, hep bizim yüzümüzden iş yok, maaş düşük, patrona göre iyi işçi; biz her zaman var, her ücrete çalışır, çalışma izni yok, bize masraf yok yani.” (Suriyeli Göçmen)

Katılımcı anlatılarından elde edilen bir diğer bulgu yedek emek rezervinin sendikalaşmayı engellemesidir. Bazı katılımcılar sendikalı olmanın dezavantajlar doğurduğunu söylemektedir. Aynı zamanda göç süreçleri sendikal örgütlenmeyi olumsuz etkilemiştir.

“Suriye’de sendika, Baas Partisi yani devlet baskısında ve zorunlu oluyor. Dernekler de var. Asam ve Al Farah gibi. İş konusunda bir yardımı olmuyor ama sosyal yardım bize sağlıyor. Biz Türkiye’de sekiz yıl çalışıyor hiç sendika yok. Çünkü hiç çalışma izni yok.” (Suriyeli Göçmen)

Aşağıdaki Afgan göçmen katılımcının anlatısında da görüleceği üzere, merkez-çevre ülkeler ilişkisinin de ötesinde tarih dışında kalan bir ülke kategorisinden gelen göçmen işçilerin bir kavram olarak dahi sendika olgusunu hiç duymamış olması önem arz etmektedir:

“Afganistan’da çok iş yok. Sendika yok. Biz Türkiye’de 5 yıldır. Burada çalışma izni yok. Her iş yaptı ben. Ama sendika yok. Sendika bilmiyor ben ne işe yarıyor.” (Afgan Göçmen)

Giddens’a (2000: 335) göre sendikalar, işverenlerin yıkıcı ve ezici gücüne karşı, işçilerin tepki ve direnişte bulunabildikleri savunma örgütleridir. İnşaat gibi sektörlerde örgütlenme çalışma koşullarının elverişliliği açısından önemlidir. Ancak katılımcılar, Suriye’de ve Afganistan’da sendikalı çalışmadıklarını, Türkiye’ye geldiklerinde de çalışma izni almadıkları için sendikaya üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Geldikleri ülkelerde istihdamın yapısının kısıtlı olduğunu, sanayinin gelişmediğini ve dolayısıyla işgücündeki dayanışma ağlarının daha çok dernek/vakıf sisteminde gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

G. Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, genel olarak ekonomik alandan, sosyal haklardan, sosyal dayanışma yöntemlerinden, kurumsal yapılardan ve hizmetlerden dışlanma olarak karşımıza çıkmaktadır (Durusoy Öztepe ve Ünlütürk Ulutaş, 2013: 310).

Alan araştırması bulgularına göre işe alımda, iş esnasında, işten çıkarmalarda, iş karşılığı ödenen ücretlerde, çalışma sürelerinde ve diğer çalışma koşullarında ayrımcılık ve sosyal dışlanma saptanmıştır. Dolayısıyla Suriyeli ve Afgan Göçmenlerin, yurt içinde göç eden bireylere oranla daha dezavantajlı bir durumda olduğu gözlemlenmiştir. Görüşülen Suriyeli ve Afgan Göçmenler, bazı yerli işçilerin kendilerini istemediğini, çalışılan işyerlerinde işverenleri ve onların çalıştırdığı göçmen işçileri şikâyet edeceklerini söylediklerini aktarmışlardır.

“Bazen, bizim çalışmalar uzun sürmüyor patron para vermiyor ya da hakkımızı yiyor. Bir sorun olunca da sizi şikâyet ederim diyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Yerli işçiler bazen bize düşman, sizden dolayı iş yok bize diyor. Biz savaş gördük iş, ev her şey gitti. Biz mecbur çalışacağız ama yine de çok iyi Türk işçi arkadaş var.” (Suriyeli Göçmen)

“İlk geldiğimiz zaman oldu, işyerleri bize iş vermiyor, işçiler bizi istemiyordu ama şimdi biraz iyi, sadece bize siz maaşımızı düşürüyor ve sizden dolayı tarım, inşaat iş yok diyorlar, biz ne yapalım mecbur çalışıyor.” (Suriyeli Göçmen)

Suriyeli ve Afgan çalışanlar, yaşadıkları yerlerde işsizliği ve kayıt dışılığı arttırdığını ancak çaresiz olduklarını ve ayrıca Türk işçilerin daha çok yapmadığı merdiven altı işlerde ağır çalışma koşullarında çalıştıklarını belirtmişlerdir. Göçmenler, yerli işçilerle sorun yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Bu noktada sosyal dışlanma olgusu açısından, göçmenler ve yerli işçiler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan temel bir sosyal problem, göçmenlerin işgücü piyasalarında ücretleri düşürdüğü düşüncesidir. Dolayısıyla ücret düşüklüğünün yanı sıra pek çok nedenle çalışanlar arasında sosyal çatışma ihtimali yükseklenmektedir (Lordoğlu ve Aslan, 2018: 729).

“Abicim iş yerinde Türk ve Suriyeli çalışıyor biz çok çalışıyor onlar az. Biz az para alıyor onlar çok, haksızlık oluyor.” (Suriyeli Göçmen)

“İnşaat ve diğer işlerde biz ve başka insanlar çalışıyor ama haksızlık var bize az para veriyorlar. Kiralar herkese göre bizde daha yüksek.” (Suriyeli Göçmen)

“Biz burada dil bilmiyor, insanları tanımıyor yabancı; onun için bize güvenmiyorlar biz kimseye kötülük yapmıyoruz.” (Suriyeli Göçmen)

“Hastaneye gidiyoruz, orda bizi istemiyor; bir şeyin yok git diyorlar, kimlik kartı için gidiyoruz bizle düzgün konuşmuyorlar git sonra gel diyorlar. Göçmen işçiler kullanılıp atılan işçiler, iş kazası biz çok yaşıyoruz ama işveren çok önemli değil diyor, ölmek mi lazım, kayıt dışı çalıştırıyor ve patron her istediğini yapıyor.” (Suriyeli Göçmen)

İlgili bulgulardan da görüldüğü gibi katılımcılar, iş bulma, çalışma koşulları, barınma, tüketim ve diğer hizmetlerden dışlandıklarını ve ayrımcılığa uğradıklarını belirtmektedir.

“Çok ev iş değişti insanlar bazen Suriyeli sizi sevmiyoruz gidin savaşa diyor. Biz çocuk o zaman nasıl savaşa gideceğiz, kimse görmedi savaş çok zor, ben 13 yaşında gördü akraba aile öldü. IŞİD ya da Esad asker istiyor sonra evleri bombalıyor, bizim ev, araba hepsi savaşta gitti. Benim aile, beni buraya gönderdi. Ama burada da çok zor çalışma var ev yok, insanlar bize ev çok pahalı veriyor, görüyor küfrediyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Burada başka göçmen var onlar bizi sevmiyor. Çünkü diyor siz işsizlik çıkardın, maaşlar düştü. Biz kötü işlerde çalışıyor ama yine de Afgan ve Suriyeli çalışmasın diyorlar.” (Afgan Göçmen)

“Kimse ev, iş vermiyor; bize ev veriyor kira 2 kat para alıyor ama kâğıtta çok az yazıyor; Suriyeli diye bizden fazla alıyorlar.” (Suriyeli Göçmen)

“Afganlar bizi, biz Suriyeliler de onları istemiyoruz çalıştığımız yerlerde. Esad bana silah veriyor git akraba öldür. Aileye vur. Ben nasıl yapayım, kaçtım, gitmedi ben askere.” (Suriyeli Göçmen)

Göçmenler, göç ettikleri ülkelerde gerek kültürel ve gerekse sosyo-ekonomik farklılıklar nedeniyle kaderlerine terk edilmektedir. Katılımcılar anlatılarında, işverenlerin göçmen çalışanların çalışma izinlerini gözetmediğini, çalışma ve barınma izinleri olmayanların denetim ve yetkililere şikâyet nedeniyle korkutulduklarını, işten çıkarıldıklarını, ücretlerini tam olarak almadıklarını, ağır çalışma koşullarına maruz kaldıklarını, iş kazalarının göçmenler arasında yaygın olarak görüldüğünü fakat ölümcül olmayan iş kazalarının gizli tutulduğunu, iş kazası sonucunda ivedilikle göçmen ve kayıt dışı çalışanların işten çıkarıldıklarını belirtmişlerdir.

H. Suriyeli ve Afgan Göçmenlerin Geri Dönüş Söylemleri

Geriyeye dönük göçler, planlı dönüş, bireylerin göç ettiği yerde hayal kırıklığına uğraması/umduğunu bulamamasıyla sonuçlanan gönüllü dönüşler olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda göçmenlerin geri dönüş süreçleri 5 kategoride değerlendirilmektedir: Göç edilen ülkede başarılı olup bu başarıyı göçmenlerin kendi ülkelerine yansıtma isteği, göç edilen ülkedeki başarısızlık üzerine geri dönme isteği, kaynak ülkeye duyulan özlem, göç edilen ülkelerdeki işlerin beğenilmemesi ve son olarak yaşam tarzlarına uyum sağlanamaması (Wyman, 2001: 4). Dolayısıyla göç söylemleri, ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve psikolojik olabilmektedir. Ancak Türkiye’deki Suriyeli ve Afgan göçmenlerin göç nedenleri iç çatışma ve güvencesizlikle bağlantılıdır.

“Türkiye Allah razı olsun, iyi yardım yapıyor, bize sahip çıkıyor ama Suriye bizim memleket, her şey orada; akraba, tarla iş. Savaş biter biz geri dönmek istiyor.” (Suriyeli Göçmen)

“Başka ülkeye gitmek istemem ama Suriye, eğer düzgün olur selamete kavuşur o zaman kendi memlekete hemen gider.” (Suriyeli Göçmen)

“Vatandaşlık yok burada, iş yok yani çalışma izni kolay değil; Suriye işler düzeldi biz aile hep geri döner.” (Suriyeli Göçmen)

“... biz iş yapıyoruz Manisa; eğer vatandaşlık verse Türkiye, biz kalır burada.” (Suriyeli Göçmen)

“Biz burada çok çalışıyor ama memnun çünkü Afganistan’da iş yok. Biz burada, hurda, kâğıt toplama, tarla işi çalışma küçük sanayi ve inşaat işler var.” (Suriyeli Göçmen)

“Biz çok uzun zamandır burada artık işimiz, evimiz çocuklar burada onun için geri dönmek istemiyor ben.” (Afgan Göçmen)

Suriyeli ve Afgan göçmenler, uzun bir süredir Türkiye’de ikamet etmektedir. Katılımcılar, vatandaşlık ve mülteci kimliğine olumlu bakmakta ve kalıcı olarak Türkiye’ye yerleşeceklerini belirtmektedirler.

SONUÇ

Küreselleşme olgusu ve teknolojik gelişmeler ışığında iş, işçi, işgücü ve işyeri kavramları sürekli değişmekte ve dönüşmektedir. Yeni esneklik uygulamaları, göçler, yeni işlerin ve mesleklerin ortaya çıkması işgücü devrini hızlandırmaktadır. Merkez ülkelerdeki sermaye sahipleri, işgücünü, çevre ve yarı çevre ülkelere kaydırmakta ve dolayısıyla düşük ücret, düşük maliyet, ucuz emeği ve yüksek kâr oranlarını tercih etmektedir. Dolayısıyla bu elverişsiz çalışma koşulları gerektiren düşük ücretli işleri, vasıfsız göçmen işgücüne yaptırmaktadır.

Ucuz emek gücü olan kayıt dışı çalışan göçmenler, yedek emek rezervi içinde üretim maliyetlerini düşüren bir kategori olarak yer almaktadır (Standing, 2015: 158). Bu bağlamda göç ve sosyal sınıf arasındaki ilişkiselliğin analizinde göçmenlerin ucuz emek gücü niteliğinin ve proleterleşme olgusunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Topateş, Durmaz ve Kalfa Topateş, 2018: 243). Manisa kentindeki göçmen emeğine dair çalışmanın temel bulgularından birisi, ücretlerin sektörel düzeyde düşük ve düzensiz yapısıdır. İnşaat sektöründe çalışanların hane halkları da göz önünde bulundurulduğunda emeğin karşılığı açlık sınırında bir ücrete denk gelmektedir. Bilindiği gibi ücretli çalışma ilişkilerinde ücret, emekçinin çoğu zaman tek geçim kaynağıdır. İnşaat sektörü de hem tehlikeli hem de ağır koşullar barındıran bir iş kolu olmasıyla göçmen emeğine çokça başvuru alan emek yoğun bir çalışma alanı konumundadır. Bir yandan da yedek işgücünün mevcudiyeti nedeniyle emekçilerin ücretleri düşmektedir.

Sektörde günlük ve haftalık çalışma süreleri yasal mevzuatın üzerindedir. Çalışanlar, ağır çalışma koşullarında iş ve özel yaşam dengesini kuramamakta, sağlıksız ve tehlikeli koşullarda istihdam edilmektedir. Sağlıklı olmayan çalışma koşulları, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik pek çok yönüyle bireyi etkilemektedir.

Türkiye, uluslararası göç ekseninde en fazla mülteci barındıran ülke konumundadır. Türkiye, Avrupa dışında gelen bireyleri geçici koruma kapsamında değerlendirmektedir, fakat göçmenlere tanınan “Geçici Koruma Kapsamı” geçicilikten kalıcılığa dönüşmüştür. Gerek araştırmanın yürütüldüğü Manisa’daki inşaat sektöründe gerekse de diğer coğrafyalarda ve sektörlerde çalışan göçmenlerin çoğu vasıfsız bir ücretli çalışma pratiğini deneyimlemektedir. Göçmenler arasında vasıflı olanlar niteliklerine uygun işlerde çalışmak istemektedir. Göçmen bireylerin eşleri çalışmamakta ve hane halkı geliri çok düşük kalmaktadır. Bu gerçeklik göçmen bireyleri açlık ve yoksulluk sınırına sürüklemektedir. Göçmenlerin Manisa’da kalma tercihi ise istihdam temellidir. Ancak iş bulma ve çalışma ilişkileri daha çok sosyal ağlara dayanmaktadır. İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, vasıfsızlık gibi nedenlere bağlı olarak güvencesiz çalışılma nedeniyle göçmenlerin ücretleri, sigorta günleri, çalışma süreleri eksik bildirilmekte veya hiç bildirilmemektedir.

İNŞAAT İŞ KOLUNDA GÖÇMENLERE YÖNELİK SENDİKAL BİLİNÇ VE ÖRGÜTLENME ARAYIŞLARI DA ÇOK DÜŞÜKTÜR. Bireyler baskıcı bir emek rejiminde çalışmaktadır. Çalışma koşullarının elverişli hale gelmesi toplumsal kalkınma ve ekonomi-

politiğin gelişmesiyle mümkün olacaktır. İnşaat sektöründe emeğin karşılığı ücret, süreklilik arz etmeli ve asgari ücretin üzerinde konumlanmalıdır. İnşaat sektöründe ücretler, işin niteliği, tehlike boyutu, çalışma süresi ve işsiz kaldığı dönemler hesap edilerek verilmeli ve diğer sektör ve kurum çalışanları gibi aynı ve nakdi yardımlarla desteklenmelidir.

Son olarak inşaat sektöründe kayıt dışılıkla mücadele edilerek enformel sektörün etkileri azaltılmalı, yapısal işsizlik sorunu çözülmeli, yoksul ve yardıma muhtaç emekçiler tespit edilerek gerçek yararlanıcılara sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları geliştirilmelidir. İnşaat gibi ağır çalışma koşulları gerektiren iş yerlerinde işçi sağlığı ve güvenliği koşulları sağlanmalı, devletin teşvik, ceza ve denetimleri aracılığıyla konunun ciddiyetine vurgu yapılmalıdır. Dolayısıyla inşaat emek sürecinde sosyal politika alanının uygulama pratikleri işlevselleştirilmelidir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

1. yazar %60 oranında, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Bauman, Z. (2017), *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçlar* (Çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2020), *Akışkan Hayat*, (Çev. Akın Emre Pilgir), Ayrıntı Yayınları İstanbul.
- Braverman, H. (2008), *Emek ve Tekelci Sermaye: Yirminci Yüzyılda Çalışmanın Değersizleşmesi*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Castles, S., Miller, M. J., & De Haas, H. (2022). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Gav Perspektif Yayınları, Ankara,
- ÇSGB, (2020), *Yabancıların Çalışma İzinleri*, <https://www.csgeb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf> 17.03.2020
- Durusoy Öztepe, N., Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2013). Exclusion From Welfare Services in Turkey as a Type of Social Exclusion, *International Conference On Eurasian Economies*, s:308-313.
- Drucker, F. P., *Yeni Gerçekler*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994.
- Freudenberger, H, J. (1974), “ Staff Burn-Out”, *Journal of Social Issues*, Vol.30, Number 1, 159-165.
- Giddens, A. (2000), *Sosyoloji*, (Çev. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel) Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gökçe, B. (1999), *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, (3. Baskı), Savaş Yayınevi, Ankara.
- İpek, M. (2014), Kayıtdışı İstihdam Küresel Etkiler ve Sosyal Örüntüler, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2014/1 ss:163-186. <https://www.calismatoplum.org/makale/kayit-disiistihdamda-kuresel-etkiler-ve-sosyal-oruntuler.16.07.2022>.
- Karaalp O, S., Aksoylu, D. (2018), Ücret Farklılıklarına Neden Olan Faktörler ve İşgücü Piyasasında Tabakalaşma: Ankara İli İnşaat Sektöründe Alan Araştırması, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2, 1-20.
- Liang, Z., (2007). “The Sociology of Migration”, *21st Century Sociology: A Reference Handbook*, Sage Publication, California.
- Lordoğlu K., Aslan M., (2018), Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği: Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2018/1 (56), s: 715-732.
- Güçer, L. (1976). *İktisat tarihi ders notları*. İÜ İktisat Fakültesi.

- Maslach, C. (2003), "Job Burnout: New Directions in Research and Intervention" *Current Directions in Psychological Science*, Vol.12, 5, 189-192
- Munckh, R. (2003), *Emeğin Yeni Dünyası: Küresel Mücadelede Küresel Dayanışma*, (Çev. M Tekçe) Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Özüğür, M. (2008). *Anadolu'da Küresel Fabrikaların Doğuşu: Yeni İşçilik Örüntülerin Sosyolojisi*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Polanyi, K. (2017), *Büyük Dönüşüm*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sennett, R. (2011). *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*. (Çev. Yıldırım, B.) Ayrıntı Yayınları İstanbul.
- Sığı, Ü. (2021), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş. İstanbul.
- Standing, G. (2015), *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Standing, G. (2017), *Prekerya Bildirgesi, Hakların Kısılmasından Yurttaşlığa*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Talas, C. (1997), *Toplumsal Ekonomi, Çalışma Ekonomisi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Tanyer, A, M., Pekerçli, M, K., (2008), İnşaat Sektörü İçin Bilgi Teknolojilerindeki Son Gelişmeler, *TMH-Türkiye Mühendis Haberleri*, Sayı:451-2008/5.
- Tezcan, A. (2015), Türk İnşaat Sektörünün İşgücü İhtiyaç Analizi, Gazi Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Ana Bilim Dalı.
- Topateş, H. (2018), *Çalışma Sosyolojisinde Dönüşümler: Sanayi Toplumu ve Sanayi Sonrası Toplum*, Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, Ankara.
- Topateş, H, Durmaz, N, K-T, Aşlıcan, "Denizli Kentinde Yaşayan İranlı Göçmenlerin Sınıfsal Konumlarının Analizi", *Denizli İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018, s. 237-277.
- World Bank. (2000). *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*. The World Bank.
- Wyman, M. (2001). Return migration-old story, new story. *Immigrants & Minorities*, 20(1), 1-18. <https://www.unhcr.org/tr/> Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- Uluslararası Göç Örgütü, (2021), <https://turkiye.iom.int> Erişim Tarihi: 20.03.2023.

SUMMARY

Changes in the mode of production due to globalization, neo-liberal policies, and technological developments have created major economic-political transformations in societies. Within this framework, when social problems in working life, such as flexibility, social insecurity, poor working conditions, and lack of occupational health and safety, are considered based on sectors, the construction sector comes to the forefront. The construction sector also has an essential role in affecting production areas in the economy, economic and social development, and creating employment for a significant part of the population. However, due to non-compliance with labor relations, occupational health, and safety measures, the construction sector is a business line where work accidents and occupational diseases are experienced intensely, temporary, uninsured, informal, short-term jobs, insecurity, and irregularity.

In addition to the unemployment and poverty dimensions of the construction sector, every year, thousands of workers in Turkey become incapable of work due to occupational diseases, die, get injured, or get sick due to work accidents. This study conducted qualitative research for workers and employers regarding job security/insecurity, unregistered employment, and occupational health in the construction sector in Manisa province. Semi-structured interviews were conducted with fifteen Syrian and Afghan workers residing in Manisa and working in the construction industry. As a result of the research regarding migrant

labor in the construction sector, informal economy, low wages, long working hours, zero-hours contracts, work accidents, occupational diseases, occupational health and safety inadequacies, and precarious working conditions such as stratified labor markets have been identified.

The preference of immigrants to stay in Manisa is based on employment. However, finding a job and working relationships are mostly based on social networks. Migrants' wages, insurance days, working hours are under-reported or not reported at all due to insecure working due to reasons such as unemployment, poverty, lack of education, and lack of qualification. Optimization of working conditions will be possible with the development of social development and political economy. In the construction sector, wages for labor must be continuous and positioned above the minimum wage. In the construction sector, wages should be given by calculating the nature of the job, the extent of the danger, the working time and the periods of unemployment. It should be supported with in-kind and cash aids like other sector and institution employees. Occupational health and safety conditions should be provided in workplaces that require heavy working conditions such as construction. The seriousness of the issue should be emphasized through government incentives, penalties and inspections. Therefore, the implementation practices of the social policy field should be functionalized in the construction labor process.